

és az ilyen műveknek ismeretet nyújtó, nemesítő hatását fejtegeti. Ugyanez áll a fizika, természetrajz, történelem ílymódon való megkedveltetésre is. Sokan lekicsinylik a «fantaszta» Jules Verne-t. Nincs igazuk, mert bár tagadhatatlan, hogy itt-ott túloz, de ügyesebben, népszerűbben senki sem használta fel írói tehetségét, hogy nemcsak gyönyörködtessen, de játszva tanítson is. Ne számúzzuk tehát a könynyebb, lehetőleg azonban illusztrált természettudományi műveket, monográfiákat, életrajzokat. Jó vezetés mellett kedvvel fogja ezt az ifjúság olvasni. És nem többet ér-e, ha az ifjú Magyarország járatosabb lesz úgy a reális, mint az ideális tudományokban, amit a köz és maga hasznára fordíthat, mintha X. úr és Y. kisasszony szerelmi történetén ábrándozik, megsiratja a szenvedő ártatlanság szomorú sorsát, halált kíván a cselszövőre. Ebből kinek van haszna? Ha mindenáron pihentetni akarja szellemét és nem kíván komolyabb dolgokkal foglalkozni, menjen és olvasson a természet gyönyörű, megunthatatlan könyvében, ha teheti, dolgozgasson ott, vagy végezzen üdítő testgyakorlást.

Ép, edzett test; ruganyos, üde lélek, amelyben egyensúlyban van a józan, reális felfogás az ideális, fenköltebb eszmékkel; tiszta érzelmek, istenfélelem s mindenekelőtt sok-sok emberszeretet, ez tudja boldoggá tenni a jövőben élőket. Nem az érzelgés, mely fél a szenvedéstől, de nem is a vakmérő, zord, haláltosztó és haláltmegvető bátorság fogja ezeket kormányozni, hanem az *igazán művelt* embert jellemző meggondolás és megértés. Ilyeneket nevelve, a fiatalság érzelmeit és izlését a jó és nemes felé irányozva, mi is hozzájárulunk annak az alapnak megszilárdításához, melyen az «örök Béke» épül fel.

Kerékyártó Ilona.

IRODALOM.

Claparède Ede: Gyermekpszichológia és kísérleti pedagógia.

Fordította *Weszely Ödön*. Néptanítók Könyvtára 49—50. füzet. Budapest, 1915, Lampel R., n 8°, 255 lap, 2 kor.

Claparède e könyve egyike ama néhány munkának, mely a gyermekpszichológiát igazán objektív szempontból tárgyalja. Újabban, különösen a német irodalomban, számos ilyen természetű munkával találkozunk; ezek azonban nagyobbára csak pszichológiai kézikönyvek és a pedagógiához csak annyi a közük, hogy egyes fejezetek végén pedagógiai alkalmazásokat közölnek és nagy hiányuk, hogy a gyermektanulmányi vizsgálatokat nem tárgyalják szerves összefüggésben. Claparède munkája merőben eltér ettől a típustól; benne a pszicho-

lógiai szempont teljesen egybeforrott a pedagógiai szemponttal; nem alkalmazott pszichológiát ír, hanem egy önálló diszciplinának a fejlődését és sajátos problémáit mutatja be áttekinthetően s mindvégig vonzó módon. Munkáját különösen értékesé teszi a tudós becsületessége: őszintén megmondja, hogy mely kísérleti eredményeket lehet tudományos igazságokként elfogadni s melyek szorulnak még további ellenőrzésre.

Rövid történeti áttekintés után mindenekelőtt megállapítja a gyermektanulmányi mozgalmak fejlődését az egyes államokban s ez alkalommal hazánkról szólva, Ranschburgról és Nagy Lászlóról is megemlékezik. Ezután áttér a megoldandó problémák tárgyalására, majd pedig a különböző problémák szerint különböző diszciplinákat különít el a pszichológia és pedagógia keretein belül. Itt azonban, úgy véljük, túlzásba megy s túltengő rendszerezés hibájába esik. Azt hisszük, korai dolog még a gyermekkel foglalkozó, részben orvosi, részben pszichológiai, részben pedig pedagógiai tanulmányokat annyira elkülöníteni, mint ezt Claparède teszi. Eközben annyi új műszót vet fel (pedológia, pedotechnika, pszichopedagógia, pszichopedológia, pszichodiagnosztika stb.), hogy bár e fogalmakat logikailag feladatuk szerint világosan meghatározza, mégis ily kézikönyv keretében nem annyira áttekintést, mint inkább zavart idézhetnek elő. Ugyanígy jár el később a pszichológiai problémák tárgyalásában is (pl. a funkcionális és strukturális pszichológia említésekor). Nagyon érdekes a könyvnek az a része, mely a felállított problémák vizsgálati módszereivel foglalkozik. E helyen t. i. hangsúlyozza, hogy a gyermek lelki történéseit magának a gyermeknek a pszichikumához kell mérni s nem a felnőtt emberéhez. Ennek a szempontnak a hangsúlyozása rendkívül fontos a gyermeki lélek vizsgálati eredményeinek magyarázásában. — Ami azután következik, az már nem tartozik annyira a mű egyéni karakteréhez s ezért csak röviden foglalkozunk vele. Claparède szabatos és világos előadásban a gyermek testi és szellemi fejlődésével foglalkozik s a testi fejlődés keretében rámutat a fejlődés nem egyenes, hanem hullámos, lökészerű menetére, ami különösen pedagógiai szempontból fontos. Nagyobb fejezetet szentel a játéknak és az érdeklődés fejlődésének. Az utolsó fejezet a szellemi kifáradásról szól, s a probléma természetéből kifolyóan a leghosszabb. Megismerkedünk a szellemi kifáradás mérésének közvetlen és közvetett módszereivel; a szerző ezek használhatóságáról nagyon elfogulatlanul nyilatkozik. A közvetett módszerek közül az először 1910-ben alkalmazott s a szem alkalmazkodó képességén alapuló mérést tartja a legmegbízhatóbbnak. Befejezésül a szellemi pihenésre, kimerülésre és az álomra vonatkozóan mond el érdekes és tanulságos dolgokat. Fel-

tűnő, hogy a figyelemmel, különösen az annak ingadozásával kapcsolatos problémákkal nem foglalkozik. Minden fejezet végén kimerítő könyvjegyzéket találunk, mely az érdeklődőnek utmutatást nyújt egyes problémáik részletesebb tanulmányozására. — A fordító, Weszely Ödön, a könyvnek magyar nyelvre való átültetésével hézagpótló munkát végzett; a fordítás mindvégig világos és könnyed. Nagyon célszerű, hogy a könyv elején Claparède eddigi munkálkodásáról tájékoztató bevezetést ad.

Lázár Szilárd.

Dr. Vajticzky Emánuel: A háború és nevelés. Budapest, 1915.

Kókai Lajos bizománya. 8°. 93 l. 2-50 K.

Az a sok gondolat, melyet a háború a neveléssel kapcsolatban felszínre vet, természetesen foglalkoztatja a pedagógus világot. A felvetett eszméknek azonban ma nem ötletszerűeknek kell lenniök, hiszen a szakavatott nevelők mai éles megfigyelésétől az egész jövő nemzedék lelki kialakulása függ. Ezért fogadtuk érdeklődéssel e munkát, de nem találtuk meg benne azt, amit vártunk. Igaz, hogy a szerző a bevezetésben maga is kijelenti, hogy jórészt csak előzetesen egyenként megjelent cikkeit foglalta össze s ennél fogva azokat teljes egységgé nem is olvastotta, de a baj nem is ebben van, hanem abban, hogy az egyes cikkek nem nyújtanak olyan új szempontokat, eredeti megfigyeléseket, amelyek ismételt lenyomatásukat indokolnák s a pedagógiai irodalom nyereségét jelenthetnék. Különösen azért nem, mert habár egyes cikkek fontos kérdésekhez nyúlnak és megiszívlni valót is tartalmaznak, sőt fejtegetésük néha értékes gondolatokra vezet: ezek rendszeren idézetek s a könyv-jórésze csak kévéssé tud felszabadulni a tekintélyek túlságos idézésének, szó szerint való átvételének nyűgétől. Bosszantó zavarok is fordulnak elő, mint pl. *A háború és a kis gyermekek* című darabban, hol a fiúkhöz intézett előadás után minden összefüggés és átmenet nélkül csap oda összeállításokat, idézeteket a gyermekek háborús dolgozataiból; majd megczeglédi osztályának munkásságát írja le az 1914/5. iskolai évben. Még a királyi szózatot is közli saját dolgozatai között (XIII.). Hiba, hogy az egyes fejezetekben gyakran nem találjuk meg a cím után várt gondolatmenetet, máskor meg lelkes szavakban vész el egy-egy kifejtésre váró eszme. *A testi nevelés és a háború* cím alatt pl. fontos kérdésben várunk, de hiába, véleményt; ehelyett hallunk adatokat arról: mivel magyarázták Eötvös stb. a testnevelés fontosságát s hogy a véderőtörvény a tanítóknak nem adta meg az önkéntességi jogot. *A jellemnevelés feladataiban* meg csak annak mikéntjéről értekezik s megelégszik a vallásosság, munka- és honszeretet kifejlesztése szük-